

ВИСОКОШКОЛСКЕ БИБЛИОТЕКЕ

ISSN 1820-0095

ЛИСТ ЗАЈЕДНИЦЕ БИБЛИОТЕКА УНИВЕРЗИТЕТА У СРБИЈИ
* Београд * Година II * Број 2 *

Електронско
библиотекарство
Србије на пет стотина
пута бржо вези

Народна Библиотека Србије је 28. фебруара, на Дан библиотеке, повезана на Академску мрежу Србије новом гигабитском везом.

Повезивање је изведено преко оптичког кабла између Народне Библиотеке Србије и Рачунарског Центра Универзитета у Београду, који је централно чвориште Академске Мреже Србије.

Коришћењем новог оптичког кабла и најсавременијих технологија, постигнута је брзина нове везе од 1 гигабит у секунди, што је 500 пута брже од досадашње.

Успостављањем нове оптичке везе добијено је на поузданости и брзини свих сервиса електронског библиотекарства. Везом таквог капацитета Народна Библиотека Србије сврстава се у узак круг елитних светских библиотека са гигабитском брзином везе према корисницима.

Нова веза ће омогућити академској заједници бржи и поузданији приступ електронским сервисима од којих је за нас најзначајнији КоБСОН, сервис који омогућава свим корисницима повезаним на Академску мрежу Србије да преко Народне Библиотеке Србије приступе до 14.000 база података и иностраних научних часописа у електронској форми.

Ова веза је део већег пројекта изградње гигабитске Академске мреже Србије, чија је прва фаза већ повезала водеће универзитетске центре у Србији.

На овом пројекту је успостављена изузетна сарадња Министарства за науку и заштиту животне средине, Универзитета у Београду који координира развој Академске мреже и Телекома Србија.

МИНИСТАРСТВО ЗА НАУКУ И ЗАШТИТУ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Кадрови су кључ успеха побољшавања и реформе система

У свету библиотекара се веома уважава чињеница да Министарство за науку и заштиту животне средине највише пажње поклања раду и развоју библиотека, иако у тој области има далеко мање ингеренције од министарстава за просвету и културу.

Што више пажње посвећујемо ономе што се ради у Министарству за науку и заштиту животне средине, то више долазимо до сазнања о заиста изванредним, корисним по друштво у целини и обећавајућим напорима које оно чини да наука у нашој земљи надокнади оно што је изгубила у периоду изолације, да ухватимо корак са светом.

На ту тему наш саговорник је био **Ненад Лемајић**, помоћник министра за науку и заштиту животне средине, доктор историјских наука, професор на Филозофском факултету у Новом Саду.

У Министарству за науку и заштиту животне средине др Лемајић је задужен за развој научно истраживачког кадра и о томе каже:

- Проблематика научно истраживачког кадра је врло важна зато што колико год да реформишете и побољшавате наш научни систем, ипак је много тога у људима који су његов део, много тога зависи од њих. Зато је оспособљеност људи услов за подизање квалитета читавог система.

Ми смо у овој последњој деценији имали приличан заостатак за светом. Наука је по својој природи универзална, бавећи се њоме морате да дајете неки допринос општем развоју, али и да примате све научне информације, користећи могућности које нам окружење даје.

Изгубили смо копчу са светом и то се у некој мери одразило поготово на науку из техничких, технолошких и природних области. Ових последњих година доста се урадило да поново успоставимо међународну сарадњу, да наши људи иду на међународне симпозијуме, да научници из иностранства долазе овде и да на сваки начин побољшамо могућности за научно усавршавање

(Наставак на стр. 2)

У овом броју: Реч стручњака: **Књига дубоке оданости библиотекарству** * Наше библиотеке: **Библиотека Филозофског факултета у Новом Саду** – најстарија универзитетска библиотека у Војводини * Новости из света: **SCONUL: Визија 2010.**

Од када сам ја у овом Министарству, уложили смо веома велика средства како бисмо довели не само истакнуте научнике из иностранства, него и неке Нобеловце. Наши институти и наши факултети ову сарадњу су повећали за преко 100% у односу на, рецимо, 2002. годину, а већ она је у односу на стање од пре 2000. значила изузетно велико побољшање.

Нова пракса - постдокторско усавршавање

Министарство је увело и једну новину - стипендирање за даље постдокторско усавршавање наших младих стручњака у иностранству, на период од 6 месеци. Тако је пре неких месец дана завршен конкурс и 20 младих доктора наука добили су стипендије за постдокторске студије.

- То је сада за нас ново искуство и престоји нам анализа резултата овог конкурса, пратићемо рад ових 20 постдоктораната и верујемо да ћемо следеће године бити у прилици да још већи број наших научника пошаљемо на постдокторска усавршавања. У свету су оваква усавршавања веома развијена, а ми до сада нисмо на томе инсистирали, јер нисмо имали предвиђена средства у Министарству науке за те сврхе. Тек ове године смо то урадили и верујемо да ће тај потез дати доста добре резултате. Интересовање је за прву годину било изнад очекивања а значајнију експанзију програма очекујемо наредних година. Стипендисти ће добијати стипендију у износу од по 1000 евра месечно и надокнаду за путне трошкове до 1000 евра, у динарској противвредности. Средства ће бити обезбеђена у овој години.

Стипендирање постдипломаца

Такође, Министарство финансира велики број постдипломаца и у овом моменту њих нешто више од 400 прима додатна средства како би могли успешно да заврше своје постдипломске студије, док

не нађу сталан посао. Н. Лемајић подвлачи:

- Свесни смо чињенице да у овим условима рецесије није лако доћи до посла, да су многи млади људи губили у том периоду после завршетка основних студија већи број година до налажења посла у некој научноистраживачкој организацији и да су били обично на терету родитеља. Желели смо то да превазиђемо управо кроз један систем стипендирања који омогућује да они у тих неколико година наставе да се усавршавају без неких материјалних проблема, како би могли у одређеном континуитету да заврше своје обавезе око магистарских и докторских студија и како не би имали пад у развоју због материјалних разлога. Тренутно 440 младих и даровитих људи користи стипендију. Реч је о изузетним студентима који су основне студије окончали са просечном оценом вишом од 9,00 односно 8,50 у области техничко - технолошких, природно - математичких, медицинских и биотехнолошких наука. У складу са усвојеним критеријумима обезбеђена је подршка за 172 млада истраживача и то за завршну израду 109 магистарских теза, као и за 63 докторске дисертације, које су одбрањене на факултетима у Републици. Повећани су износи подршке за магистранте на 20.000 (са 15.000) и за докторанте на 25.000 динара (са 20.000 динара).

Подршка за усавршавање младих је ишла и преко Републичке фондације за развој научног и уметничког подмлатка, која сваке године у просеку подстиче рад око 550 магистраната, студената и ученика а заједнички се реализује са Министарством просвете.

Резултати ове акције су веома позитивни: ти постдипломци су веома успешни и показало се да је у највећем броју случајева реч о правим инвестицијама.

Кандидати за овај вид стипендирања се одабиру по утврђеним критеријумима који су прилично строги: потребно је да кандидат има просечну оцену на основним студијама већу од 9 и само студен-

ти који задовољавају тај основни критеријум могу да добију стипендију за магистарске студије.

Као други критеријум узет је број година старости, па тако у овом моменту студенти рођени пре 1977. не могу да користе ову стипендију.

Улагања у библиотеке су дугорочно исплатива

Са великим задовољством посленици у библиотекарству истичу да је и оно у жижи интересовања овог Министарства. Тако Министарство за науку и заштиту животне средине већ неколико година улаже изузетно значајна материјална средства у библиотеке, јер како објашњава др Лемајић „наш интерес је да у библиотекама имамо што већи број научних часописа, да они буду доступни свим истраживачима, и зато ово Министарство подупире Програм КоБСОН“.

Практично, захваљујући средствима Министарства, тај програм се и остварује. Ради се о значајним средствима која се у овој години приближавају цифри од 90 милиона динара! Захваљујући Кобсону, сви истраживачи у научноистраживачким установама и на факултетима, у прилици су да најнепосредније имају увид у сва научна достигнућа у свету, путем електронског приступа до свих значајних светских часописа.

- Ми смо ове године купили приступ до још неколико светских електронских сервиса и проширили смо понуду у односу на прошлу годину.

Једини проблем који се решава у ходу односи се на чињеницу да научници још недовољно користе све благодети овог система у који је Министарство уложило значајне суме новца, јер код нас још увек постоји навика тражења часописа у папирној верзији.

Захваљујући КоБСОН-у, сваки научник може да чита сваки часопис на свом компјутеру, а то је инвестиција која је за нашу државу прилично скупа. Дугорочно гледано, биће веома исплатива, јер омогућује најдиректнију копију сваком

научнику пружајући могућност да практично из свог кабинета комуницира са читавим научним светом. Уговорена је и реализована набавка 5 цитатних електронских база, 13 електронских база са часописима у пуном тексту (садрже око 13000 наслова часописа) и 441 часописа у папирној форми.

Набавка свих публикација извршена је преко Народне библиотеке Србије, централне установе која пружа и све податке о купљеним публикацијама и начину њиховог коришћења. Од ове године Народна библиотека Србије организује и едукацију о начину коришћења публикација у електронском облику у научноистраживачким институцијама. Публикације се чувају у 131 библиотеци института и факултета и 3 највеће универзитетске библиотеке, Библиотеци Матице српске, Народној библиотеци Србије и Централној библиотеци САНУ.

Неопходна је едукација научника

У том циљу, Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“ из Београда преузела је на себе обавезу да њени стручњаци обиђу све библиотеке Београдског универзитета и да заједно са Народном библиотеком обучи кадрове у Нишу, Новом Саду и Крагујевцу. Већ се држе презентације, успостављају се контакти са свима које то интересује, заинтересовани се снабдевају информацијама и ефекат свега тога ће се видети врло брзо.

Сада наши старији стручњаци полако схватају да више никада неће добити папирну верзију и да морају да науче да користе електронску, а са друге стране млади стручњаци су одушевљени електронском верзијом. Тако у библиотекама имамо веома много постдипломаца који све више користе ове системе. У вези са тим др Лемајић каже:

- Моје искуство говори да многи научници, поготово старији, једноставно имају неке предрасуде

према електронској форми часописа, и желе да имају папирну форму при руци, јер не желе да буду оптерећени чињеницом да морају да укључују компјутер, да се негде линкују.

Ненад Лемајић

То им делује доста компликовано, а сем тога на многим факултетима нису те мреже у сјајном стању, па се мора ићи на један централни компјутер у библиотеку, што је њима тешко, и рекао бих да је реч и о техничким и психолошким проблемима који ће временом бити савладани. Али, због тога треба изузетно радити на едукацији, јер једном када се то преломи, мислим да научник који научи да се користи КобСОН системом, неће никад више инсистирати на папирној форми часописа.

Застала је и међубиблиотечка размена

Наш саговорник је упознат са чињеницом да и овај часопис поклања пажњу тој едукацији, објав-

љивањем разговора са библиотечким стручњацима из те области.

Др Лемајић указује и на још један акутан проблем: код нас не постоји довољно систематичности у презентацији научних достигнућа, и не постоји добра корелација између научних установа и наших кључних библиотека:

- Ми морамо прво наше научне часописе превести на електронску форму, морамо их укључити у специјалне системе који ће омогућити нашим научницима да користе наше часописе у електронској форми, поготово – условно да кажем – у националним наукама, јер у хуманистичким, језичким и друштвеним наукама, већина научника је упућена на домаће, а не на иностране часописе.

То је доста важан корак који би омогућио овим научницима да квалитетније прихвате електронску форму.

Он такође сматра да ми имамо прилично велику научну продукцију, али се, углавном, та продукција не презентује квалитетно:

- Чини ми се да је она од раније позната међубиблиотечка размена у приличној мери застала. Не кажем да велике библиотеке као што је Универзитетска или Народна ту размену не обављају коректно, али се размена часописа у штампаној форми у систему библиотека које постоје при институтима и факултетима, сада обавља много слабије него пре неких 15-20 година.

Та размена је некако застала, и треба је поново вратити, али и све те часописе пренети у електронску форму, чиме ће она добити једну сасвим другу и озбиљнију димензију.

Проблем су средства за поштарину

Међутим, постоји и проблем недостатка средстава да се купи часопис за размену, а библиотеке немају ни средстава за високе трошкове поштарине.

- Нажалост, не схвата се ко-

лико је поштарина значајан фактор у ширењу часописа, па је тако уобичајено да су трошкови поштарине већи од трошкова штампе једног примерка часописа, а без правилне дистрибуције часописа, долазимо у позицију да тај часопис има много мањи научни утицај него што то реално заслужује. Наиме, научни часопис има свој живот само ако се нађе у рукама научника, у библиотекама које научници користе. Без тога, он не обавља своју суштинску функцију.

Електронска форма, којој ми морамо тежити, помоћи ће, али је класична штампана форма нешто што још постоји и опстаје још дуго времена и треба пронаћи начин да се проблем дистрибуције системски реши.

Мислим да министарства науке, просвете и културе заједнички треба да овај проблем реше, било изменама Закона, било инсистирањем код наших пошта да се овакав тип пошиљки ослободи трошкова или да се они у највећој мери смање. То би значајно подстакло науку.

Библиотеке треба да намећу нове стандарде

Господин Лемајић навео је да на сајту Министарства за науку постоје линкови који омогућују да се прелистава више десетина наших часописа који излазе у електронској форми, па они на тај начин могу да буду доступни свим научницима.

- Први корак у том правцу ћемо направити тек када будемо обавезали све озбиљне научне часописе да уједно, поред штампане форме, издају и електронску. Ако се већ ради штампана форма, пребацавање на електронску не повећава много трошкове, али пружа много веће могућности. Наравно, још увек је то више ствар навике и несхватања да је електронска форма будућност, него неких већих трошкова.

Како би се овај процес убрзао, др Лемајић најављује:

- Ми смо прошле године финансирани укупно 145 часописа, а свега десетак од њих је имало и електронску форму. Ове године Министарство ће променити критеријуме и додатно ће финансирати часописе чије су редакције спремне да пређу и на електронску форму.

Он сматра да су библиотеке и библиотечка делатност на неки начин позвани да подстакну овај вид ширења научних часописа, јер су то по природи ствари институције чији је задатак да размењују публикације, да се преко њих размењује знање.

- У крајњој линији, научници не морају да имају обавезу да све то знају, њима је важно да то знају, али библиотека је институција која управо треба да намеће нове стандарде који ће омогућити бољи проток научних информација.

Ако решимо тај проблем, онда не само што ћемо се лакше повезати са светом, него ће и наука унутар Србије, много боље комуницирати и резултати ће се видети.

На крају мислим да библиотеке не могу бити незадовољне оним што је министарство урадило. Иако не располаже значајним средствима, у оквиру тих скромних средстава издвојило је стварно велику суму да би се један овакав систем створио, унапредио, да би смо на крају стратешки имали резултате у унапређењу науке у Србији.

На реду је централизована набавка књига

Једно од значајних питања за библиотеке упућених нашем саговорнику је било и хоће ли бити централизоване набавке научних књига, као што је то урађено за часописе:

- У ранијем периоду то није постојало као систем, већ су само нека министарства одобравала научноистраживачким организацијама куповину књига из иностранства, али су, нажалост, нај-

чешће завршавале у приватним библиотекама.

Покушаћемо ове године да успоставимо систем набавке у електронској или штампаној форми важних научних дела која могу да унапреде науку овде. Имамо обезбедена средства од око 20 милиона динара и наше научне комисије ће се определити на који начин ће се ова средства користити, шта треба да буду приоритети.

Покушаћемо да успоставимо везе са кључним научноистраживачким кућама у свету. Највероватније ћемо користити Народну и Универзитетску библиотеку, као две веома важне установе преко којих би тај посао могли веома квалитетно да одрадимо, да спречимо да наши научници због тог што им неке књиге нису доступне, заостају у сваком погледу иза људи који исти посао раде у иностранству.

Часопис треба да допре до свих

На крају нас је интересовало мишљење др Лемајића о томе како он види улогу нашег часописа:

- Мислим да овај ваш часопис "Високошколске библиотеке" треба да доставља свим научноистраживачким институцијама, пре свега факултетима, али и научним институцијама, јер је тамо концентрисана наша наука, мада је код нас традиционално значајнији део науке концентрисан на факултетима. Све те институције би могле преко овог часописа да се упознају са новим достигнућима и могућностима које им нуде библиотеке.

Због тога ће ово министарство и даље финансијски подржавати излажење нашег часописа, поручио је др Ненад Лемајић, помоћник министра за науку и заштиту животне средине.